

Poštnina plačana v gotovini.

NAŠ

Prava vera bodi vam luč,
materni jezik bodi vam ključ
do zveličanske narodne omike.
A. M. Slomšek.

DOM

List za ljudsko prosveto

Vsebina:

Stran

Slomšek — vzgojitelj slov. mladine	145
Slomšek kot slovenski rodoljub	146
Slomšekov rojstni dom na Slomu pri Ponikvi	147
Slomšekovo sveto življenje	149
Lahkomiselna Tinca	150
Škof Slomšek in nesnažne ženske	141
Našim igralcem	151
V novoletni noči	153
O gledališču in igrah	155
Kralj noči	157
Društveni oder	159

Na platnicah:

Listnica uredništva. — Agitiranje je lahko. — Vestnik D. Z.

Letnik XVII.

Maribor.

Št. 11-12.

November - December 1925.

»NAŠ DOM« izhaja mesečno. Naročnina znaša za letos 12,50 Din., za Goriško in Istro 5 lir, za Koroško 15.000 aK, za Ameriko 1 dolar. Pri skupnih naročilih po 10 izvodov in več stane 1 izvod 12 dinarjev. Posamezna številka stane 1,50 Din. Upravništvo: Maribor, Aleksandrova cesta 6. Rokopise je treba poslati do 1. vsakega meseca uredništvu »Našega Doma« v Mariboru, Aleksandrova cesta 6.

Listnica uredništva Dosedanji urednik se s to številko poslavlja od vseh zvestih prijateljev in sodelavcev »N. D.« Škarje so se mu skrhave, oči so mu oslabele, pero se je izrabilo, koš je pa zgorel. Blagor vam, nepriznani pesniki in užaljene pisateljice, sedaj se vam približuje zlata doba. Zato se le hitro in zaupljivo obrnite do novega urednika, ki bo z veseljem sprejel vsako dobro stvar. Saj se je tudi dosedanji urednik najbolj veselil prispevkov iz vrst priprostim ljudem, ki so po težkem delu prijeli za pero in si olajšali srce v pristržni pesmi ali lepem spisu. Vesel je bil urednik, ki ni samo rabelj neboljenih umetnikov, ampak pred vsem vzgojitelj talentov in značajev, napredka, ki ga je opazil pri posameznikih. To velja posebno za Savinjsko in Višavsko. Tem in vsem drugim kliče: vztrajajte na sicer težavni, pa častni poti navzgor. Vsem zvestim sodelavcem in sodelavnikom, ki so pomagali bodisi polniti predale »N. D.«, bodisi napolniti požrešni koš — pa se urednik najpristržnejše zahvaljuje in prosi, da ostanejo vsi zvesti »N. D.« še zanaprej.

Agitiranje je lahko!

Imeti je treba le kako misel ter jo drugim povedati. Takega človeka, ki bi ne imel nobene misli in bi je ne mogel povedati drugim, če ne z jezikom, pa z znamenji, takega ni na tem božjem svetu!

Tako je govoril l. 1902. na I. shodu katoliških slovenskih političnih društev naš veliki, nepozabni dr. Jan. Ev. Krek in še dodejal: »Jaz bi rekel: Če kdo drugega ne more, tako neumnega, tako počasnega in nerodnega človeka ga ni na božjem svetu, da bi agitirati ne mogli!« Zato, mislimo, da tudi ne bo nobenega naročnika »Našega Doma«, ki ne bi agitiral med svojci, kakor tudi med vaščani in farani, da si naroče nov letnik »Našega Doma«, ki stopi z letom 1926. v XVIII. letnik. Povedati vam moramo, da bo novi letnik »Našega Doma« dobil popolnoma novo lice, tiskan bo na boljšem papirju in tudi urednik bo nov. Zato bo pač vsakemu umevno, da uprava lista ne more več dati lista naročnikom pod lastno ceno, kakor se je to godilo do sedaj, temveč da mora biti naročnina za nov letnik 20 Din., ki bode pa tudi komaj zadoščala za dejanske stroške, ker uprava ne išče pri listu niti pare dobička. Ne bo pa zato odpadel nobeden sedanji naročnik, temveč bo ostal listu vsak zvest in bo pridobil še vsaj enega naročnika. Opozarjamo posebno izobraževalna in prosvetna društva, da razširijo »Naš Dom« med svojimi člani, ki jim je v prvi vrsti namenjen.

Delajte tako pri agitaciji, kakor je tudi učil rajni dr. Krek: »Če dobimo človeka na cesti, ki bo rekel: Dober dan!, odgovori mu: Bog daj! Tretja beseda mora biti že agitacija za našo stvar.«

Agitacija skozi in skozi! Agitacija za »Naš Dom«!

Uprava »Našega Doma«,
Maribor, Aleksandrova cesta št. 6/I.

NAŠ DOM

Letnik XVII.

Maribor, november-december 1925.

Št. 11-12.

Slomšek — vzgojitelj slovenske mladine.

Slovenska mladina, za te je Slomšek največ delal, za te je največ molil, za te je največ trpel... Vse njegovo življenje je spev ljubezni do tebe, slovenska mladina...

Ljubi te za ljubezen, zvestoba za zvestobo... Svojo zvesto ljubezen do škofa Slomškega pokaži z dejanjem. Zivi po naukih, ki ti jih je zapustil tvoj veliki prijatelj in zvesti vodnik — Slomšek.

Poslušaj kaj pravi Slomšek o krščanski šoli in o krščanskih učiteljih:

Šola je božji dar, dokler je krščanska... Doma se nauku le dobro dno naredi, v šoli se nauku čeden stan postavi... Dobra šola glavo razjasni in srce za dobro ogreje: to je šola prvi, sveti namen. Učiti otroka po krščansko modro živeti, si za časno in za zveličanje večno skrbeti, za to je šola!...

Učitelj, kateri re svojo mladino za potrebno vednost in krepost ožirljati, ji pa tudi moško vedenje in stanovitnost priskrbeti, tak učitelj je vreden sto centov zlata...

Dobro premisli naslednje Slomšekove izreke:

Učenost in dobrotljivost so le kresnice, ako prave vere, trdnega zaupanja in krščanske ljubezni pri ljudeh ni.

Učenost brez čednosti, je cvet brez sadja.

Sreča tvoja še ni to, česar se dobrega naučiš, marveč to, kar dobrega storiš. Veliko posvetelega znati, slabo pa se zadržati, je konja ritansko osedlati; hitro te bo v blato vrgel.

Ni nobena prava modrost, se svoje stare trme držati, ampak vse prav preudariti in se boljšega prijeti.

Boljšega stanu si zastonj želi, kdor doma za pečjo leži in dolg čas po laktu ali komolcu prodaja.

V mladih letih stradati je huda, pa se dobrega razvaditi še hujše.

Ni prav, se svojega dela sramovati, naj si bo šilo ali šivanka; naj se časti, dokler pošteno človeka živi.

Kdor hoče prav srečno živeti, mora modro glavo pa zlahtno srce imeti.

Prevelika čast in hvala, ti ne bode prida dala.

Glava lenuha vsak dan bolj trda prihaja.

Potrpežljivost rožice sudi, jeza pa trnje.

Mladenec ne sme nočnega dobrega nauka zamuditi, ker ne ve, kam še danes ali jutri pride.

Bogati, pa neolikani otroci so oslom podobni, ki za druge zlato nosijo.

V luži se veliko grdega zaredi, še več hudega v srcu lenega človeka.

Nesramen mladenič in pa garjev človek, nesramna deklina in pa kuhinjska cunja — treba se jih je ogibati.

Mladine najlepša lepota je ta: nedolžnost, ponižnost pa žlahtnost srca...

Martin Avšič:

Slomšek kot slovenski rodoljub.

Slomšek je med tistimi redkimi možmi, v katerih se nekako zrcali vse bogastvo, katerega je Bog poklonil nam Slovincem. Poznati Slomška in njegovo delovanje, se pravi, poznati Slovence in njihove potrebe. In četudi živimo mi v čisto drugačnih razmerah, ko naši očetje ob Slomškovem času, se nam je vendar še sedaj treba samo ozreti na tega razsvetljenega škofa, da vemo, kaj je naš cilj in kje pot do njega.

Slomšek nam ostane vzor rodoljuba. Kakor ima vsaka družina svoje premoženje, tako ga ima tudi vsak narod. To narodno imetje je njegova vera, njegov jezik, njegova zemlja in njeno bogastvo, domače šege, noše itd. Za vsak kos tega svojega premoženja se mora narod ob svojem času boriti. Slomšek se je zlasti za slovenski jezik.

Kako se je boril? Sam je rekel: »Naše vodilo bodi: Malo govoriti — veliko delati — vse pretrpeti!«

1. »Malo govoriti!« Tega gesla se Slomšek pravzaprav ni držal. Res, da je mojstersko znal zakrivati sv. je zasluge; toda o slovenskem jeziku je govoril in pisal neprestano, kar nehati ni mogel. Bilo mu je, kakor da je nenadoma odkril veliko dragocenost — krasoto našega jezika. Sicer so tudi drugi že pred njim in za njegovega časa pisali in gojili slovenščino, toda šele Slomšek je razodel njeno vrednost narodu, izobražencem in oblastnikom. Ker je Slomšek še več delal ko govoril, zato njegove domoljubne besede niso nikdar votle in prazne, ampak gredo nam k srcu. Le en primer!

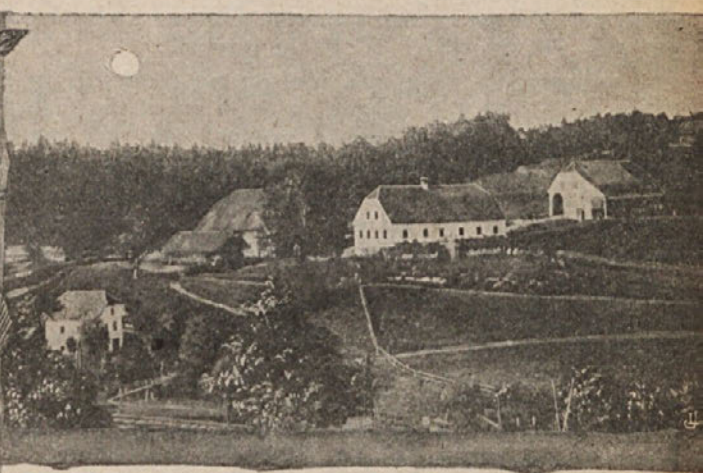
Leta 1838 je govoril v Blatnem gradu na Koroškem: »Oj, ljubi, lepi in pošteni slovenski jezik, s katerim sem prvič svojo ljubeznjivo mamo in dobrega ateka klical, v katerem so me moja mati učili Boga spoznati, v katerem sem prvokrat svojega Stvarnika častil — tebe hočem, kakor najdražji spomin svojih rajnih starišev hvaležno spoštovati in ohraniti; za tvojo čast in lepoto po pameti, kolikor premorem skrbeti; v slovenskem jeziku svoje ljube brate in sestre Slovence najrajši učiti; želim, kakor hvaležen sin svoje ljube matere, da, kakor je moja prva beseda slovenska bila, naj tudi moja poslednja beseda slovenska bo.«

2. »Veliko delati!« Delal je Slomšek veliko; njegova iznajdljivost je občudovanja vredna. In vsako njegovo podjetje ima velik pomen v narodnem oziru.

Že kot dijak, se je polotil materinega jezika, ki je zapuščen spal v prahu. Sramotno za izobraženca se mu je zdelo, ako ne zna svojega jezika bolje, ko kak pastir. Na srednjih šolah slovenščina takrat ni imela mesta; tudi duhovniki so jo znali le za silo. Slomšek pa je začel tovariše v celošolskem bogoslovju takoj poučevati v slovenščini. Vrstniki so rekli:

»Slomšek živi samo za bogoslovno učenost in za slovenski jezik«. Kot spiritual je bil pozneje v Celovcu več let duša narodnega delovanja.

Njegove pesmi, katerim ni sestavljal samo besed, ampak pogosto tudi napev, so vzbujale zavest slovenske skupnosti. Tisti, ki knjige pišejo, sicer Slomšeka ne prištevajo našim velikim pesnikom. Toda pel je za ljudstvo. Kakor nosi preprosti človek drugačno obleko, uživa drugačno hrano, ima drugačno hišo in ljubi druge cvetlice ko meščan, tako se oklepa tudi preprostejših pesmi, medtem ko z umetnimi ne ve kaj početi. In Slomšekove pesmi so preproste, pri tem pa milo doneče in bogate na mislih in čuvstvih.

Slomšekov rojstni dom na Slomu pri Ponikvi.

Nasše ljudstvo je prebiralo največ in še prebira nabožne spise. In teh nam je poklonil Slomšek celo vrsto.

Bil je pravi ljudski pisatelj. Prej so knjigotržci trdili, da slovenskih knjig nihče ne kupuje. Za Slomšekove knjige so se ljudje trgali. Njegove »Drobtinice« so izhajale v 500 izvodih. Tako je Slomšek močno povzdignil splošno izobrazbo našega ljudstva.

Spisal je več šolskih knjig ter s tem dokazal, da je slovenščina tudi za šole in urade, ne pa samo za hlapce in dekline.

Kot škof je prestavil sedež lavantinske škofije iz Št. Andraža v Maribor ter združil štajerske Slovence. In glej, kakor da še vedno počiva poseben božji blagoslov na tem njegovem delu: medtem ko smo Slo-

venci izgubili goriško in tržaško škofijo in slovenski de krške, medtem ko so nam Italijani ugrabili celo precejšen del ljubljanske škofije, lavantinska ne le da je ostala cela, še povečala se je.

Kak pomen imata v narodnem oziru Družba sv. Mohorja in bratovščina sv. Cirila in Metoda, ni treba razlagati.

3. »Vse pretrpeti!« Vsak narod ima pravico, da se mu govori v cerkvi, v šoli in v uradu njegov jezik, in sicer lepo. Jezik pa je treba gojiti, kakor vsako stvar. Duhovnik ali uradnik ne sme govoriti zarobljeno in po domače, ker tako ga v drugih krajih ne razumejo, ali pa se mu posmehujejo. Slomšek je spoštoval materni jezik kot prvi pripomoček za omiko. Pri tem pa je svoje rojake svaril pred prenapetostjo in jim priporočal pohlevnost in miroljubnost. Pogansko obožavanje narodnosti se mu je studilo. Tako je govoril:

»Terjajmo svoje pravice, pa po modrosti in pravi meri; naj slovenščina v ljudski šoli ostane in se ji po malem izboljša potrebna olika; naj se polagoma tudi v urade vpelje, vsaj pri takih opravah, ki zadevajo ljudstvo. Prostemu ljudstvu bo slovenščina toliko več veljala, za kolikor bolj jo bode gospoda spoštovala. Dokler slovenski jezik le do pisarne ali urada velja, kakor kmetje pravijo, je ljudstvo primorano po drugem tujem jeziku vpiti in zapustiti zaničevani materni jezik.«

Le pravico je hotel Slomšek. Nemcem ni hotel delati krivice. Za svoje nemške vernike je bil zelo skrben, da so slišali božjo besedo v svojem jeziku. Le narodnim odpadnikom, nemškutarjem, je povedal, da so podobni Judežu in vsem nasprotnikom je klical: »Pustite Slovencem dve reči, ki so nam drage kakor svetle oči: sveto katoliško vero in pa besedo materino!«

Slomšekov prvi življenjepisec Franc Kosar pravi, da je ravno to narodno delovanje spremenilo pot njegovega življenja v križev pot. Pri deželni in državni vladi je bil skrajno nepriljubljen. Odlikovanja ni dobil nobenega, akoravno si ga je vsaj kot vzgojitelj pošteno zaslužil. Najhujše sovražnike pa je imel doma v Mariboru. Sumničili, obrekovali, zasladovali in tožili so ga, kjer so ga mogli. Hujskali so nanj poulično druhal, celo kamenje je letelo v njegova okna. Prijatelji so bili v strahu in so mu že svetovali, naj mesto zapusti. Dasiravno Slomšek ni bil nikak revolucionar, bi bil najbrž res prišel v preiskavo kot »veleslovan«, da ni tako nenadoma umrl. Ob vsem preganjanju in trpljenju pa je bil miren in odločen: »Naj go orijo ljudje kar hočejo, a mi delajmo kar je prav!... V pravici je naša prihodnost in naša zmaga!« Pač srečen človek, ki ni poznal dvomov in omahovanja, ampak je imel svoj cilj jasno pred očmi, da ga ni mogla nobena stvar odvrniti od njegove poti!

Mi mladi si zapišemo v srce Slomšekovo oporoko in po njej živimo tudi v naši novi državi: »Vrli Slovenci, ne pozabite, da ste sinji matere Slave; naj vam bo drago materino blago: sveta vera in pa beseda materina! Prava vera bodi vam luč, materni jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike!... Naj vam sveti, mladi rojaki, rodoljubnost iz naših grobov, kakor večerno solnce, ki se po hribih in dolinah ozira, katere je na svoji poti lepo obsevalo in ogrevalo ter jim dajalo novo življenje!«

Dr. F. K.

Slomšekovo sveto življenje.

»Mrtvi nas živeti učijo«.
Slomškov izrek.

Ko se je Slomšek l. 1859. pri Sv. Andražu poslovil od koroške duhovščine, je rekel ob slovesu: »Mene pozabite, a mojih naukov nikdar ne pozabite«. Te besede so do solz ganile navzoče duhovnike in jih razzalostile, češ, kako bi mogli pozabiti svojega blagega škofa!

Ko je nekaj tednov pozneje prvokrat pridigoval v mariborski stolnici, je rekel med drugim: »Ko me bode te prej ali slej pokopali, bode tudi takrat moj očetovski blagoslov ostal pri vas«. Sedaj že 63 let Slomšekovo truplo počiva v grobnici mariborskega pokopališča, a njegov blagoslov je še sedaj pri nas, če smo ga le vredni, če smo po izreku Kristusovem »otroci miru«. Njegova usta, ki so nekdaj govorila, »kakor bi rožce sadil«, so davno onemela, toda »mrtvi nas živeti učijo«. Poslušaj, slovensko ljudstvo, glas svojega očeta in največjega dobrotnika, ki doni iz njegovega groba!

Velik je Slomšek kot škof, vzgojitelj in pisatelj, a kraljevi pevec pravi: »Vsa lepota kraljeve hčere je od znotraj«. Ta kraljeva hči je človekova duša. Njegova dela na zunaj so le zlat rob njegove obleke. Velika dela Slomšekova so zlat rob njegove velikodušniške obleke, častni venec krog njegove glave, glavna lepota njegova je pa znotraj, v njegovi svetosti.

Slomšek si je resno vzel k srcu opomin apostola Pavla, da ne bi morda, ko drugim oznanjuje evangelij, sam postal zavržen.

Po nauku istega apostola »pravični iz vere živi«, globokoveren je bil Slomšek od svoje mladosti do smrti. Ni pa dovolj biti samo kristjan, treba tudi živeti kot kristjan. Slomšek si je resno prizadeval, svoje življenje, mišljenje in delovanje vravnati po naukih Kristusove vere. Globoka vera je korenina njegove čednosti in vsega njegovega delovanja. Pod vidikom večnega cilja razmotruje on vse človeške pozemelske zadeve. Ker je bil Slomšek globoko prepričan o neprecenljivi vrednosti sv. vere, je tudi kakor zvesti vojak in dober pastir stal na straži in varoval svojo čredo pred grabežljivimi volkovi v ovčji obleki. Ljudje, ki nimajo pojma, kaj pomeni vera za življenje poedinca in celega ljudstva, jemljejo za zlo Slomšekovo gorečnost za ohranitev sv. vere. Delajo mu krivico. Slomšek je kot škof storil svojo dolžnost, drugače bi ne bil dober pastir, marveč najemnik in izdajalec svojega poklica. Kjer ni v ljudstvu verskega idealizma in navdušenja, tam tudi ni ljubezni in požrtvovalnosti, tako ljudstvo je brez višjih ciljev, vtopljenole v materialno uživanje, zlasti v njega najgrši obliki, v pijančevanje. Zato je Slomšek večkrat rekel: »Najboljša je tista dežela, kjer je sv. vera hišna gospodinja in mati«.

Verski nagibi so dajali pred vsem tudi polet njegovi ljubezni do slovenskega naroda. Pri njem kajpada ni tistega frazerskega narodnjaštva, ki vidi glavno »narodno« delo v prirejanju veselice in v popivanju na prospah domovine. On tudi ni sovražil drugorodcev, a po vzgledu Kristusovem so se mu smilili najbolj reveži. Videl je pred seboj ubogega, z ranami obdanega, zapuščenega in zaničevanega Lazarja ob bogatinovih vratih. Tak Lazar je bilo takrat slovensko ljudstvo. To ljudstvo je hotel dvigniti iz blata nevednosti, zanikernosti podlih strasti. Kje drugod,

med Italijani, Francozi ali Nemci bi tak apostolski mož že zdavna bil povzdignjen na oltar, proglašen za svetnika. Seveda, mi smo revni in majhni, zato se svet ne zmeni tudi za našega Slomškega! »Prizadevajmo si vsak po svojem stanu, pošteno, krščansko živeti, kakor naši predniki; pokažimo, da smo poštenih očetov poštene sinovi«.

Prvi pogoj za krščansko življenje je zatajevanje in premagovanje samega sebe, saj Kristus sam pravi, da kdor hoče biti njegov učenec, naj vzame svoj križ, naj zataji sam sebe in gre za njim. Tudi v tem oziru lahko rečemo o Slomšku: Mrtvi nas živeti učijo. Slomšek si je vzel za vzgled sv. Frančiška Saleskega. Kakor ta svetnik je bil tudi on nagle narave, a s premagovanjem samega sebe je ugnal svojo naravo. V svojem vedenju je bil Slomšek resnoben, poln dostojanstva, pa vendar mil, priljuden in ponižen. Kot visoki dostojanstvenik ni iskal prazne osebne časti, priliznjene hvalisanja ni trpel, svaril je pred tako imenovano »grbasto ponižnostjo«, ki za pravo ni ponižnost, marveč trma in prikrit napuh. Svoje telo je krotil s postom; postil se je po dvakrat na teden. Spal je na trdi slamnici, šele zadnja leta njegovega bivanja v Mariboru so mu vsilili žimnico. Iz ponižnosti in trdnega zaupanja v Boga je črpal moč in srčnost, da je mogel prenesti mnogotere in hude težave, ki so mu jih stavili na pot. Črnili so ga in mu podtikali slabe namene, on pa je mirno odgovarjal: »Pusimo ljudi govoriti, mi pa delajmo, kar je prav«. Bil je mož dela in s sv. Frančiškom Saleskim je večkrat rekel: »Ni potrebno, da bi moral živeti, potrebno pa je, da izpolnjujem svoje dolžnosti«. Bil je pa tudi mož molitve. Večerno molitev je vedno opravljal skupno s svojo družino. In ravno tisto uro, ko je v zdravih dneh opravljal z družino večerno molitev, je izdihnil svojo dušo. Sveto je živel, »spodbudno in sveto je tudi umrl. Delajte in molite z menoj«, je rekel večkrat, »da vas bom mogel enkrat vse pripeljati pred večnega sodnika živih in mrtvih«.

Z besedo in dejanjem je Slomšek moder učitelj in vodnik otrokom, ki jih je tako pristrčno ljubil, mladeničem in dekletom, katerim je pokazal življenja srečen pot, možem in ženam, premožnim in revnim beračem. V resnici velja o Slomšku njegov lastni izrek: »Mrtvi nas živeti učijo«.

Naše dejanje se ravna po njegovih naukih in zgledih. Z živo vero se obračajmo na pravičnega sodnika in plačnika, da povelica svojega zvestega služabnika, našega očeta in dobrotnika, da nam ga namestnica božja, sv. Cerkev, postavi na oltar kot zavetnika in vzornika.

Višavska:

Lahkomiselna Tinca.

Da bi se pusto držala,
oj, to bi bilo me sram!
Ples in godba, to je za me —
lepšega nič ne poznam.

To mi je prineslo srečo:
da grem jutri pred oltar;
pravijo, da je pijanec —
toda, kaj to drugim mar!

Srečam jo čez nekaj tednov,
pa jo komaj še spoznam:
to ni več poprejšnja Tinca ...
da je pusta, ni je sram.

Škof Slomšek in nesnažne ženske.

Kak »raj« vladava v hiši, kjer so ženske lene in nesnažne, opisuje prav lepo škof Slomšek. Takole pravi:

Bilo je okoli devetih zjutraj; lačen sem že bil in sem še kot dijak vstopil v neko hišo in za kosilce prosil, kar mi gospodinja reče, na kosilo počakati; pa kaj da se mi začne gabiti, ko njo pogledam. Bila je vsa umazana in kuštrava; otroci marogasti, muh po hiši vse živo. Ko je bilo vse pripravljeno, večje dekletke gospodarja in družino k mizi pokliče. Tudi mene prisilijo, da z njimi zajmem; pa ni se mi veliko ljubilo, ker sem videl, kako so žlice nameste v usta — le pod mizo metali. Zdaj hlapec grila zajme in se začne glasno kregati. Gospodinja skledo šterkljavke popade, jo v pomije vrže in bulanke (štruklje) na mizo postavi. Prav željno vsi po njih sežejo; pa meni so jele hitro slinje lezti, ko je gospodar prav dolg las iz bule potegnil in pred gospodinjo položil.

Takih nezgod je po svetu veliko, kjer so ženske nesnažne. Predno črez hišni prag stopim, lahko vem, kaj ženske veljajo. Po nekaterih izbah je toliko smeti in kurnikov, da se pošten človek vsesti ne more; pa vendar zanemarnih krščenic ni sram, kakor če svatje pridejo in hiše pometene ne najdejo. Postelje so veliko grše, kakor gnezdo v svinjaku. Stenic, grilov in takega mrčesa je toliko, da bi tujega človeka ujedle, ako bi v kaki čumnati prenočil. Prtiči, krušence, če jih imajo, so grši od kuhinjske cunje. Ni se torej čuditi, da pri taki hiši sedem let garje imajo in otroci vsi krastavi, blede ko smrt, okoli lazijo. Vse drugače je, kjer so skrbne gospodinje in snažne dekletke. Ne hodijo razgaljane, ne razkodrane, gredo poslednje spat in morajo prve vstati, da se jim ni vpričo moških umivati in opletati. Svetlih uhanov nobena pametna kmetiška ne nosi. Nesnažna ženska pri hiši, še tako bogata, nič ne velja. »Nič pa lepšega ni, sv. Duh govori, kakor čedna duša. Kar je svetlo solnce na svetlem nebu celemu svetu, je dobra ženska svoji hiši — svetla luč in zlati steber«. Po resnici ljudje pravijo: Gospodinja hiši tri ogle drži.

D. S.

Našim igralcem!

Tukaj podam nekaj opomb, s katerimi bi po svoje rad dopolnil izvrstne nasvete, katere daje zadnji čas »Naš Dom« igralcem po naših društvih. Vsaj režiserji naj bi pa tudi imeli knjigo »Diletanski oder«, kjer dobijo mnogo praktičnih navodil. Seveda je tam marsikaj, kar se da izvesti le v večjem kraju.

I. Pred igro.

1. Po nekod bi vsak rad dobil vsakokrat vlogo: fantje, da se potem lahko napijejo, dekleta, da se lahko ljudem pokažejo. Ne tako tisti, ki so pravi člani naših društev. Ti se zavedajo, da če prevzamejo vlogo, prevzamejo resno skrb in precej truda. Kjer bi se pa le radi bahali in bahale, pa se nobeden prav ne potruji in se ne gane, kadar je treba, bolje, da pustijo igranje, saj ni vse skup nič.

2. Vaje se vsrjšo točno in vsi igralci pridejo vsakokrat: k bralni vaji, k vaji, kjer se vsakemu pokažejo kretnje in gibanje na odru potem k vajam s knjigo v roki in slednjič brez knjig.

3. Pri zadnji, generalni vaji so brez izgovorov vse potrebščine pri rokah in vrši se gladko.

4. Nedelja in praznik je dan službe božje in počitka in to naj ostane tudi takrat, kadar se priredi igra. Vsako težje delo se mora opraviti kolikor mogoče prejšnji dan, stoli se razvrstijo, oder in morda cela dvorana okraši. Najti se mora vselej par fantov, ki oder postavijo, in par deklet, ki skrbijo za snago in lepoto.

5. Za agitacijo naj se primerno poskrbi. Na dan igre pred večernicami se začnejo zbirati igralci. Vse je mirno. Le otročad se radovedno spreha po dvorani in se gnete pri vratih.

6. Ko pozvoni k večernicam, se dvorana izprazni popolnoma, še nekateri igralci lahko gredo v cerkev. Na ta način društvo ne prazni cerkve, še napolnjuje jo.

7. Režiser, nekateri igralci, blagajniki in reditelji pa se pripravljajo. Vsak je prišel o pravem času in prinesel s seboj, kar mu je bilo naročeno. Maskiranje se začne. Na pitje in kajenje ni časa misliti. Vse se vrši po redu kador delo, ki je dobro premišljeno, ne pa, da bi se letalo in kričalo okrog kakor pred nevihti.

8. Večernice so končane. Blagajnik in njegov pomočnik sta na mestu, pri vходу dva fanta ali moža pregledujeta vstopnice in trgata kupone, v dvorani pa odkazuje primerno število rediteljev gostom prostore. Dobrih rediteljev nam zelo primanjkuje!

9. Če nastopijo pevci ali godci, so že tudi pripravljeni.

10. Vreme je ugodno, dvorana polna, veselo pričakovanje se bere vsem na licu. Predstava se lahko začne.

II. Med igro za kulisami.

1. Kakor je pri naših prireditvah navadno povsod tesnoba, tako še posebno za kulisami. Velikanska zmeda je tam, kjer pevci ali igralci napol pijani letajo okrog in tudi v velikem neredu razmečejo stvari, katere so prinesli s seboj. Vsakega pravega sodelavca pa mora prevzeti čuvstvo: današnja prireditev mora biti lepa, in k temu hočem tudi jaz pripomoči.

2. Igralci morajo biti popolnoma ločeni od gledalcev. Za kulisami mora vladati popoln mir, tako da občinstvo ne vé, odkod se jemljejo igralci, kulise in vse, kar je na odru. Vse mora prihajati na dan kakor pričarano. Kakor hitro je igralec stopil z odra za kulise, mora paziti, da ne bo šepetal ne ropotal, da se dobro razloči vsaka beseda, ki se izgovori na odru.

3. Však igralec mora vedeti, kdaj mora priti na pozorišče, od katere strani, kako oblečen, kaj mora prinesiti s seboj. Predno se zavesa dvigne, mora režiser pregledati oder, ali je vsaka stvar res na svojem mestu.

4. Marsikateri novinec se skoro trese in globoko vzdihuje, ko mu je nastopiti. Pa ko je stopil na oder, je ves drug. Neko navdušenje se ga polasti. Občinstva se ne boji. Vé samo to, kje bo stal, da bodo ljudje videli vse igralce, vé, kako mora govoriti, da ga bodo po celi dvorani slišali, vé, kako se mora obračati in kako odhajati. Ali je ljudstva več ali manj, kdo ga gleda, kaj ljudje delajo, na vse to pravi igralec ne misli. Igra le svojo vlogo. Zato je njegovo vedenje naravno in prosto, brez nerodnosti in prisiljenosti. Če je pozabil besedilo, se ne ustraši; dobro posluša šepetalca, nikdar pa ga ne pogleda.

5. Šepetalec, potem tisti, ki je pri zavesi in vsi, ki morajo za odrom kaj delati, skrbno zasledujejo igro, da ni kakih neljubih pomot ali smešnih zmešnjav.

6. Prvo dejanje se je posrečilo, zavesa pada, ljudstvo zadovoljno govori: »Lepa igra!« Veseli se vračajo igralci z odra.

7. Toda odmor je le za občinstvo čas počitka. Za diletante ne; ti morajo z združenimi močmi hitro vse pripraviti za drugo dejanje.

8. Ko je igra končana, mora vsak dejati svoje reči v red in vestno vrniti, kar si je izposodil.

III. Po igri.

1. Lahkomiselni ljudje pravijo tako: predstava je v gostilni; po predstavi takoj harmonika in ples, celo po odru plešejo; oder je kmalu ves razbit in razpokan, blagajna prazna, ugled društva pokopan.

2. Pije se lahko brez društva in se že dovolj. Če je torej že predstava v gostilni, mora se društvo pogoditi s krčmarjem, da tisti dan ne bo godbe in plesa. Najbolje pa je, če predstava ni v gostilni.

3. Nobeden ne sme le zato sodelovati, da bi se zabaval in iznorel, ampak da koristi rojakom in društvu.

4. Zato po igri ne zahteva Bog vé kaj, temveč društvo kupi le toliko, da igralci ne gredo preveč lačni in žejni domov. Morda se najde kdo, ki prinese od doma hleb kruha, potico ali steklenico vina ali jabolčnika. Na mizo pride tudi skleda jabolk, steklenica malinovca in vode ali kaj podobnega.

5. Igralci, pevci in vsi drugi, ki so pri igri sodelovali, se posedejo k dolgi mizi ali dvema, se okrepčajo, si oddahnejo, pokramljajo in zapojejo. Ko pa je minula dobra ura, se odpravijo proti domu.

7. Ves čas vaj in do konca proste zabave gleda vsak, da ne misli in ne išče ničesar drugega ko kar velewa sv. vera in kar je tudi društvu v čast.

8. Če je bila igra prav izbrana in uprizorjena, so ljudje gotovo hvaležni vsem, ki so se trudili. Hvaležni pa jim smejo biti dolgo tudi oni, kateri bodo čitali knjige in časopise, ki se naročijo za vstopnino, pa bodo še dolgo imeli oder, katerega so jim predniki preskrbeli. Tudi v kak dober namen lahko takšno društvo odpošlje kak znesek.

Ksaver Meško:

V novoletni noči.

Angel časov.

Bežijo dnevi... Vse naglo mineva	Vse, vse podložno je meni,
kot sneg spomladi kopni	in jaz — Bogú samó.
vse, vse se menjava, vse brzo gineva,	Kdor se za nikogar ne zmeni,
naj še tak oblastno stoji.	pred mano kloni glavó.
Bogastvo, mogočnost, čast in slava,	V imenu Boga gospodarim
vse, vse se razblini ko dim,	in modro vodim svet,
nestalnost je vse, vse bežna menjava —	jaz ladjo po morju krmarim,
le jaz mogočno stojim:	dam roži, spet vzamem cvet,
jaz časov nepregibni vladar,	jaz zvezdam določam cesto
jaz dnevov in let in — ljudi gospodar.	in vodim usodo ljudi:

plačujem ljubezen zvesto,
skrbim, da greh kazni dobi —

jaz časov vsemogočni vladar,
jaz dnevov in let in ljudi gospodar.

Zdaj, leto umirajoče,
pred svoj te kličem sod.
Po meni za dneve bodoče¹⁾
določil bo časov Gospod.

Staro leto.

Pa sem v resnici tako že star?
Dni tri sto pet in šestdeset,
pa že sem ob vse življenjske moči;
po udih me trga, v nogah trepet,
ko starca brez krvi me mrazi.
Bo res že treba k počitku iti
in drugim kraljevsko oblast izročiti?
(Zagleda angela časov, se mu globoko pokloni.)
Poklical ti si me, mogočni vladar?

Angel časov.

Da, jaz. Da račun o vladarstvu daš,
pokažeš, česar ne, kar imaš.
Zdaj, kaj si storilo, kaj opustilo,
mu razodej, povej!

Staro leto.

Kot predniki vladalo sem ljudem,
usmiljeno tem, prav trdo tem,
tem dajalo dare sem osrečujoče,
a drugim solze in boli pekoče.
Tu materi sem otroka vzelo —²⁾
vem, vem, kako je to bolelo.
Tu v grob položilo dekle sem cvetoče,
moža sem krepkega pokosilo,
živeti pa starčka sem pustilo —
vem, težko že čaka, da legel bi v grob,
ker poln je bolezní, ves poln nadlog,
a ni dopolnjeno število še dni,
naj čaka še, moli in trpi.
A tu sem bilo bolniku rešnik
in tam spet vdovi tolažnik...

Zdaj z dežjem sem kmetu njive škropilo,
zdaj s solnčno toploto jih blagoslovilo,
a zdaj sem s točo razteplo polje,
iz strug sem spustilo besneče vode,
in našli smrt so v valovih mnogi —
da vsak bo pripravljen, naj sam skrbi,
račun naj z Bogom vsak dan naredi,
saj ve, da pride smrt kakor tat,
ko človek živel še najbolj bi rad
navzlicvsem težavam, premnoginadlogi.

Res mnogim sem boli povzročilo,
a tudi mnogo solz posušilo,
delilo sem srečo in nezgode —
vse v božjo čast in slavo naj bode!

Angel časov.

Resnično, edino pravo je to:
Vse v večjo božjo čast naj bo!
Res, mnogo dobrega si storilo
in marsikaj hudega povzročilo,
in vladalo si, kakor si pač znalo.

Naj bo, ne bom te grajal za to.
A vendar svojo oblast boš predalo
zdaj v druge roke. Naj drugod zdaj vlada,
pokaže naj ta, kar more in zna,
ki moč je v njem še krepkejša, ker mlada.

¹⁾ Staro leto pride s krono na glavi, z žezlom v roki. Hodi stežka.

²⁾ Angel naredi nevoljno kretnjo.

A tebi za vse izrekam zahvalo,
kar si storilo v imenu Bogá.
A kar si zlega ljudem storilo,
v njih grenkem spominu se boš pokorilo.

Zdaj kličem tebe, leto mlado,
da tebi vladarstvo izročim.¹⁾

Tu sprejmi krono.²⁾
Tu žezlo za vlado.³⁾
In z njima moč ti podelim,
da radost in žalost ljudem deliš.
A vse, karkoli kedaj storiš,
vse delaj na čast in slavo Bogá,
Očeta, Sina, svetega Duhá.

Novo leto. (Kleče, se globoko prikloni.)

Zahvala ti srčna, mogočni vladar,
ti let in časov gospodar.
V imenu božjem to moč sprejemam,
v imenu božjem vladarstvo pričenjam.
Vse, kar bom storilo in kar opustilo,
vse bodi na čast in slavo Bogá,
Očeta, Sina, svetega Duhá.

M. Avšič.

O gledališču in igrah.

(Poskus nagovora ob predstavi.)

»V gledališče gremo!« — ste rekli danes, ko ste se namenili na ta prostor. Da, v gledališče, ali z grško besedo v »teater«. Gledali boste, kaj se bo godilo na odru. Pa ne samo gledali, ampak tudi poslušali.

Gledališke predstave imajo menda vsi narodi po zemlji, celo tisti, ki nimajo skoro nobene omike. Vsak človek namreč rad vidi in sliši kaj novega in lepega. Ker tega v resničnem življenju pogosto manjka, se radi zatekamo k umetnosti. Lepo je, čitati dobro povest, poslušati pripovedovanje, gledati slike in stavbe. Toda najzanimiveje je gotovo, gledati pred seboj človeško življenje in nehanje samo. In to vidimo v gledališču. Tu se vrstijo dogodki iz človeškega življenja, veseli in žalostni, dogodki, ki so se morda že davno odigrali, ki se godijo še dandanes krog nas, ali pa bi se vsaj lahko vršili. Igra je slika človeškega življenja; kar tukaj vidimo in slišimo, so izkusili drugi ali pa mi sami. Res, da se ne predstavljajo vse ravno tako, kakor se navadno godi, toda to ima vselej kak poseben vzrok. Zato še ne smemo reči: »To vse ni nič res, to ni mogoče!« Tisto, kar se godi na odru, je dostikrat bolj resnično, ko ono, kar se godi v sedanjem našem življenju. Tudi pravljicne igre imajo resnično jedro.

Če je igra kaj vredna, nam dosti koristi. Postavlja nam pred oči slavne junake (zgodovinske igre); riše nam značaje čednostnih mož in žen ter nas navdušuje, da tudi mi premagujemo težave kakor oni. Kaže nam grdobu in posledice greha in hudobije. Čisti nam želje, nagnenja in čuvstva ter nas pridobiva za plemenitost srca. Včasih nas pa hoče razvedriti, da pozabimo svoj nadloge, si oddahnemo od vsakdanjosti ter gremo potem z večjim veseljem k svojim opravkom.

Po mestih imajo ljudi, ki živijo samo od tega, da nastopajo po gledališčih. To so igralci po poklicu. Pri nas pa se zberejo fantje in

¹⁾ Novo leto pride. Poklekne pred angela.

²⁾ Vzame krono staremu letu z glave in jo položi novemu letu na glavo.

³⁾ Vzame staremu letu kraljevsko žezlo iz roke in ga da novemu letu.

dekleta za vsako igro posebej, kakor je pač mogoče in kateri imajo veselje. To so torej le slučajni igralci ali diletantje. Nekaj morajo razumeti o igranju in vaditi se.

O igrar pa mora nekaj vedeti tudi občinstvo, da jih more s pridom gledati. Prišli ste gledat zato pa morate vsi videti na oder. Zato pa tudi ne sme nihče vstajati med predstavo ali pa klobuk na glavi imeti. Prišli ste poslušat. Treba je, da ste tiho in ne začnete šepetati, tudi če sam ne slišite dobro. Včasih se godi ali govori kaj že za odrom; včasih ima igralec dolg samogovor ali pa kaj po tihoma izreče na stran, da ga drugi igralec ne sliši, občinstvo pa; tudi dvogovori se vršijo včasih bolj po tihoma. Vse vzroki, da ste mirni!

Otroci, ki nimajo od igre nič in bi še jokali tukaj, naj rajši doma ostanejo; dosti je iger, ki so za odrastlega človeka poučne, premladega pa lahko pokvarijo. Vseeno vam mora biti, ali igra vaš brat, prijateljica ali pa čisto tuj človek. Ne kdo igra, ampak kaj se igra, to vas naj zdaj zanima. Le tisti ima od igre kaj, katerega igra tako prevzame, da pozabi vse drugo in od začetka do konca zasleduje dogodke, ki se vršijo pred njim. Mora pa tudi čutiti z osebami, ki nastopajo. Vselej me zaboli, če se na odru kdo joka, ker so mu n. pr. mati umrli, ali če se vrši na odru kaj groznega, tedaj se pa iz občinstva zasliši razposajen smeh. Človek, ki igro tako narobe razume, bi tudi bolje storil, če ne bi prišel blizu. Vsem nam mora biti, kakor da se vse to ne godi na teh deskah, ampak v resničnem življenju.

Ni pa vse, kar se na odru godi, posnemanja vredno: ta preklinja, pijančuje, oni krade, zasmehuje pobožnost, zapeljuje druge v greh. Govorim le o poštenih igrar. Če tako igro prav razumete, se ne boste pohujševali, ampak boste čutili, kje je pravica in boste dobili še večje sovraštvo do podlosti. Igra kaže življenje, kakšno je, in da je v življenju dosti hudobije, veste sami.

Dokler se občinstvo zbira, je oder zakrit. Ko se da z zvončkom znamenje za začetek, takrat naj vse utihne. Zavesa se dvigne, začne se prvo dejanje. Igra utegne imeti eno, dve ali več dejanj (aktov), in se po njih imenuje tudi enodejanska, dvodejanska itd. Čez pet dejanj je redko kdaj, ker bi bila igra predolga. Po vsakem dejanju zavesa zopet pade in zdaj je odmor; gledalci si lahko odpočijejo in se morejo tudi pogovoriti, igralci in oder pa se pripravi za nadaljnje igranje. Dejanja se delijo v prizore ali nastope (scene). Nov prizor se začne, kadar ena ali več oseb pride na oder ali ga zapusti.

V vsaki igri je ena oseba, lahko pa tudi več oseb ali cela družba, ki igra glavno vlogo, kakor pravimo. Navadno je najdalje na odru in vsi se najbolj zanimamo za njo. To je glavni junak ali glavna junakinja. Po njem ima igra dostikrat tudi ime. (Domen, Krivoprisežnik, Junaška deklica.) Glavni junak se bori za kako čednost, za kako resnično ali namišljeno pravico, druge osebe mu pa deloma pomagajo (partnerji), deloma pa nasprotujejo. Navadno nastopa tudi nekaj takih oseb, ki nič ne spregovorijo, ali pa le par besed, to so statisti.

Ko se igra začne, občinstvo spoznava osebe in stvar, za katero pri igri gre. Dejanje se čedalje bolj zapleta, vsi čedalje težje čakamo, kaj se bo zgodilo; čutimo, da se pripravlja nekaj posebnega. In res pride slednjič trenutek, ko spoznamo, kako se bo končalo. To je

preobrat (peripetija) v igri in njen višek. Včasih nastopi preobrat čisto nepričakovano in čisto drugače, kakor smo upali ali se bali: glavni junak zmaga ali propade. Nam srce vesolja poskakuje, ali pa se krči v strahu in grozi. Mimogrede omenim, da se ravno tu posebno kaže, kako sta si podobna igra in življenje: človek tudi celo svoje življenje upa in se boji, slednjič pa pride odločitev, ali bo srečen ali nesrečen. Mi kristjani seveda vemo, da je glavna odločitev ob smrtni uri.

Po vsebini in zlasti po izidu so igre zelo različne. Ako je glavni junak nesrečen, premagan in mora morda celo umreti, je to žalostna igra ali tragedija. Vsi čutimo, da se je zgodila velika krivica (na primer: Garcia Moreno).

Druge igre so sicer tudi resne, glavni junak včasih celo umrje. A nam se vendar jasno kaže, da j bil še v smrti zmagovalec in konec splošniv. Te vrste igram se pravi kratko igre, igrokazi ali z grško besedo drame, t j dejanja. Sem spada posebno veliko nabožnih iger (Dve materi, Roka božja, Sv. Neža, Marijin otrok, pa tudi drugih: Veriga, Stari in mladi). Nekatere ljudske igre so že skoro žalostne (Razvalina življenja).

Tretje vrste iger pa so veseloigre ali komedije, žalostne igre, burke in glume. Kaj so, pove že ime samo dovolj.

Med igro se često vplete kakšna pesem: kuplet itd. So pa tudi predstave, pri katerih osebe mnogo pojejo, dostikrat še jih spremlja godba (orkester), ali pa vse samo pojejo. Takim igram se reče operete in opere. Posebno mesto zavzemaj oratoriji. Zopet pri drugih igrah, tako imenovanih pantomimah, igralci nič ne gov. rijo in nič ne pojejo, temveč samo s kretnjami (z mimiko) izražajo svoje misli in čuvstva.

Nekako nadomestilo za pravo gledališče so skioptične predstave, kinematograf in lutkovo gledališče (kašperl).

Tako sem vam razložil nekaj stvari, katere more vedeti vsak, kdor obiskuje gledališke predstave. Morda se boste spominjali mojih besed danes in druge kratki, kadar boste kako igro gledali in poslušali. - Nekaj vam koristiti in pošteno vas razvedriti hočejo danes naši fantje, naše mladenke. Želim, da bi se jim posrečilo!

A. Boštelev:

Kralj noči.

(Irska povest po A. de Lamothe-u.)

Dalje.

V ta kraj bede in prokletstva so pritavali ostanki družine Joyce in Hadfield. V predvečju neke cerkve so se ustavili. Polegli so na vlažno kamenje in obležali nepremično, kakor ostanki razbite ladje, ki so jo valovi po dolgem premetavanju vrgli na obalo.

Med sestradano množico so se potikali agenti za »workhouse«. Kjer je bila sila največja, tam so skušali za žlico juhe zapeljati reveže k odpadu in jim pod pretvezo ljubezni ugrabiti deco, da bi jo vzgojili za krivoverce.

Toda ljudje so bili stanovitni. Raje so pustili, da so jim otroci umirali v naročju, kakor da bi jih bili prepustili oskrbi teh sirotišnic, kjer so bili malčki poleg telesnega pomanjkanja izročeni tudi duševni smrti. Tam ločijo moža od žene, deco od starišev, družina izgine, samo posamezniki ostanejo. Anglikanski učitelji in učiteljice vzgajajo otroke v protestantskem smislu in

tudi telesna oskrba je taka, da večina teh ljudi pomre vsled neznosnega pomanjkanja.

»Moj Bog«, je vzdihnila Saly, »pošlji nam Patricka, da otmemo vsaj nedolžne otroke!«

Oče jo je pogledal in molčal. Toda ta molk je govoril: ali je mrtev, ali pa je na nas čisto pozabil —.

»Lačna sem«, je ječala Nelly. Tom je vzel poslednji krompir in ga razpolovil med otroka.

»Le počasi jejta, ta je zadnji«, je dejal.

»Da ne bo zadnji, to je odvisno od vas...«

Irec se je začudeno ozrl in zagledal poleg sebe dve ženi, ki sta radi svoje obleke sličili usmiljenkam »Bog z vama! Kdo ste in kaj želite?«

»Sestri vseh trpečih«, je odvrnila ena in odkar traja lakota, sva bili tako srečni, da sva prihiteli na pomoč čez 200 deklicam in dečkom.«

»Milostni gospe, prosim oprostite, toda rad bi vedel, če ste katolikinji.«

»Me spadamo k veliki krščanski družini —.

»Da; toda ste li katoliške vere?«

»In če bi tudi ne bili, kaj vam je na tem, saj naju vodijo samo dobrodelni nameni? Ali mislite, da je kruh juda in muslimana manj redilen, kakor pa kruh katolika?«

»O, kruh je gotovo isti in če se boste usmilihi teh nedolžnih sirot, vam bom iz srca hvaležen; toda otroci me ne bodo zapustili.«

»Prijatelj, to pač razumete, da se ne moremo obložiti s hrupom in hoditi po mestu. Me zbiramo otroke in skrbimo za nje v naši šoli.«

»Potem pa hvala, milostna gospa! Moji otroci niso naprodaj.«

»Le obdržite jih pri sebi, prijatelj, bodite rabelj svojega fanatizma! Tu imate 3 pence. To je vse, kar lahko storim. Jutri bom pogledala, če boste še trmasti.«

In sta odšli.

Potem je prišel duhovnik s kruhom in tolažbo. Tomu in njegovim je poiskal zasiino stanovanje v neki zatohli kleti (kjer je bilo polno otrok in bolnikov), potem pa odhitel dalje — svečenik ljubezni in usmiljenja.

Tedni so tekli. Lakota je naraščala, ljudje so umirali. Sally in Mihael sta šla za delom, Nelly je ostala pri Tomu, ki je slabel od dne do dne. Nekega jutra ga je vrglo. Ni mogel več vstati. Prišel je vikar in ko so molili vero, je v Saly-nem naročju izdahnul.

V Lieberties se je pojavil legar. Kosil je obilno in v dveh dneh sta zbolela Mihael in gospodinja. Sally se je junaško ustavljala, toda bolezen je bila močnejša. Izgubila je zavest in ko si je čez več dni nekoliko opomogla, se je znašla v veliki dvorani, kjer so se ob snežnobelih stenah vrstile postelje. Bolnica se je plašno ozrla po sobi, se dvignila iz postelje in zaklicala: Mihael, Nelly, kje sta?«

Bolniška strežnica je prihitela in jo nahrulila: »Ali ne veste, da je tu prepovedano glasno govoriti? Predpis je strog.«

»Kakšen predpis?« se je začudila Sally.

»Hišni«, je odvrnila strežnica.

»Kje pa sem?«

»Ali znate čitati?« Strežnica ji je pokazala napis na vratih: »Bolniška soba Workhouse v Ballisnaloe.«

»Workhouse?« je šepetala bolnica in si šla z roko preko čela. »Jaz sem v Workhouse?«

»Gotovo, ljuba moja!«

Tedaj je oster krih presekala tišino in Sally se je onesvestila.

KONEC I. DELA.

DRUŠTVENI ODER.

Fr. Sal. Gomilšek:

Garcia Moreno in framasoni.

Dvogovor kot uvod k petdejanjski žaloiгри »Garcia Moreno«. V spomin petdesetletnice njegove mučeniške smrti (1875—1925).

Osebi: Orla Jurij in Pavel.

Pavel. Pozdravljen Jurij, kam tako hitro?

Jurij. Domov se mi mudi, moram se še malo vglobiti v svojo ulogo, da je ne prevržem. Igra »Garcia Moreno« ni lahka. Gre se za ugled našega odseka. Sramote mu ne smem napraviti.

Pavel. Jaz sem tudi tvojih misli. Upam, da se mi bo posrečila uloga redovnika, ki je sicer zelo važna, vendar ne dolga.

Jurij. Lahka si vesel, da nimaš veliko govoriti. Toda opozorim te, da je končni učinek igre zelo odvisen od tebe, ker se konča s tvojimi besedami. Glej, da jo izvrstno pogodiš.

Pavel. Zavedam se važnosti svoje uloge in se bom potrudil, da bo zadovoljen naš »Orel«, pa tudi občinstvo. Zaostati ne smem za teboj, ki boš predstavljal glavnega junaka, Garcia Morena, in si ga pri vajah dobro pogodil.

Jurij. Beži s svojo hvalo, ker sem še daleč od dobrega. Pač pa imam iskreno željo dostojno predstavljati vzornega državnika in velikega častilca presv. Srca Jezusovega. Dvomim pa, ali bodo poslušalci igro prav razumeli.

Pavel. Tudi jaz imam iste dvome. Moral boš občinstvu pojasniti, kar je potrebno, da bodo lahko z zanimanjem sledili dejanju igre.

Jurij. To se lahko zgodi. Pri vajah smo popolnoma prodrli v duha igre in izvedeli vse potrebno. Moral bom nekoliko povedati o Garcia Morenu, o framasonih ter o duhu, ki veje iz igre, ki je na vsak način zelo poučna in navduševalna.

Pavel. Razvij mi glavne misli, morda še jaz kaj pripomnim, da bo tvoje pojasnilo tembolj popolno.

Jurij. S hvaležnostjo sprejemem vsak nasvet. Moja pojasnila bodo sledeča:

Po odkritju Amerike so Španci zasedli Južno Ameriko, ki se je tekom zadnjih 100 let odtrgala od matere domovine in se razdelila v 10 samostalnih republik. Dejanje igre se viši v Kitu, v glavnem mestu republike Ekvador, ki leži ob zahodnem obrežju Južne Amerike ter je postala samosvoja l. 1830. Do leta 1861., ko je bil Garcia Moreno prvokrat izvoljen za predsednika, je bila polna revolucije in nereda. Vladali so jo liberalci. Dežela ni mogla priti do miru. Tega ji je prinesel po mnogih zmagovitih bojih šele veliki državnik Garcia Moreno, s katerim je prišla v Ekvadorju katoliška stranka na krmilo. Koliko je ta vzgledni domoljub storil v 14 letih.

svojega vladanja za svojo domovino, se ne da popisati z nekoliko besedami. Prenovil in poživil jo je v verskem, šolskem, gospodarskem in trgovinskem oziru. Kmalu je izlečil rane, ki jih je dežela prejela ob potresu l. 1868., ko je bilo mnogo mest popolnoma porušenih, med temi tudi mesto Ibara in je 54.000 ljudi izgubilo življenje. L. 1869. je bil drugič izvoljen za predsednika, l. 1875. pa tretjič.

Garcia Moreno ni bil le slaven politik, temveč tudi globokoveren katoliški mož, ki je kar gorel ljubezni do božjega Srca Jezusovega. Vsak prvi petek v mesecu je v najlepši vzgled vsem podložnikom prejel svete zakramente in je dne 25. marca 1874 slovesno posvetil republiko Ekvador presv. Srcu. Ta slavni čin se je bil v vseh cerkvah ovekovečil z zlatim napisom.

Pavel. Ne smeš pozabiti omeniti, kako je bil vdan sv. Očetu.

Jurij. Omenim tudi to. Ko so Lahi l. 1870. oropali sv. Očeta mesta Rima, je v imenu države izrekel svoje sožalje sv. Očetu in pred vsem svetom protestiral proti nečuveni krivici, ob enem mu je poklonil vsako leto 10 odstotkov desetine, ki so jo morale ekvadorske cerkve plačevati v državno blagajno.

Pavel. Moral še boš pojasniti organizacijo framasonov.

Jurij. Tudi to pride. Morenovo vzorno življenje in vladanje, ki se je tudi v najmanjših rečeh ravnalo po načelih katoliške vere je vzbudilo besno sovrašтво nasprotnikov cerkve posebno framasonov.

Framasoni ali prostozidarji so že 200 let stara skrivna družba, ki se je začela na Angleškem in je dandanes razširjena po celem svetu. Posamezna društva pa se imenujejo lože, zato se mesto besede framasoni pogosto rabi tudi beseda loža. Namen framasonov je porušiti oltarje in prestole, uničiti cerkev in pripraviti tla za brezversko državo, ki bi se naj vladala brez Boga, brez vesti, z nasiljem posameznih trinogov, kakor se je to godilo l. 1919, na Ogrskem in se še godi na Ruskem in v Bolgariji, kjer imajo glavno besedo framasoni. Framasoni so povzročili umore kraljev in carjev v zadnjih 100 letih, prav tako onih državnikov, ki jim niso bili po volji. Njih delo je francoska revolucija. Delali so razpore med narodi, da je prišlo do različnih vojsk! Tudi grozne svetovne vojske povzročitelji so framasoni. Znano je, da je bil nemški cesar Viljem framason, prav tako so framasoni oni veliki gospodje, ki so v Parizu narekovali mirovne pogoje ter naš narod tako grdo raztrgali. Tem ljudem nobeno sredstvo ni preslabo, samo da pridejo do cilja, do moči. Tudi glavni voditelji naših jugoslovanskih samostalnih demokratov so framasoni. Sedaj nam je jasno, zakaj tako sovražijo cerkev in duhovnike, zakaj hočejo šolstvo razkristjaniti, kar so dovolj razodeli s svojim novim šolskim zakonom zakaj preganjajo orlovsko organizacijo, prepovedujejo po šolah Marijine družbe in podirajo vse, kar je verskega, katoliškega.

Pavel. Vse zanimivo, pa povedati še moraš, odkod je izšla misel za umor Morena.

Jurij. Seveda povem. Vse lože po celem svetu so sovražile Garcia Morena. Framasoni na Nemskem so že l. 1871. sklenili umoriti Morena, pa se jim ni posrečilo. Izvedli so pa sklep z južnoameriškimi pomočniki dne 6. avgusta 1875, ki je bil prvi petek v mesecu. Kako se je izvršil umor, to je razvidno iz igre. Žalost dežele je bila nepopisna. Njegov nagrobni spomenik nosi napis:

Obnovitelju Ekvadorja in gorečemo branitelju katoliške vere dr. Don Gabrijelu Garcia Morenu — večno hvaležna domovina.

Pavel. Ja, povedati še tudi moraš, zakaj smo si Orli izbrali ravno to igro.

Jurij. Se zgodi. Storili smo to, da pokažemo, kakega duha smo in hočemo biti Orli in da hočemo tudi mi po vzgledu velikega Garcia Morena z vzornim krščanskim življenjem in neumornim delovanjem koristiti naši lepi jugoslovanski domovini in sodelovati, da je ne bodo vladali in vodili v propast ljudje, ki sovražijo Boga in sv. vero, krščansko življenje in krščansko družino.

Pavel. Mislim, da bodo zadostovala tvoja pojasnila. Igra je verna slika današnjih razmer. Sedaj jo bo lahko vsakdo razumel. Naj bi vse gledalce utrdila v ljubezni do Boga in do domovine, naj bi nas razvnela, do bomo vsi skupaj po vzgledu nesmrtnega junaka Garcia Morena pravi katoliški junaki, branitelji naših katoliških načel, prijatelji krščanskega življenja in veliki častilci presv. Srca Jezusovega.

Jurij. To je tudi moja želja. Pa v ta namen je treba, da se nam igra posreči.

Pavel. Jaz upam, da se nam bo, ker imamo najlepše namene in smo se pošteno trudili, zato nam bo pomagalo presv. Srce Jezusovo.

VESTNIK DEKLIŠKIH ZVEZ.

Čas občnih zborov je tu! Nobena D. z. naj ne odlaša z rednim letnim občnim zborom, kajti s tem zavlačevanjem se ovira vsako redno delovanje. Izvolite si odbor, ki bo delal in ne životaril ali pa, da bi morda ravno vsled nedelavnega odbora zveza — razpadla. Naj bi ne bilo več takih slučajev! — Ob občnih zbora uvrstite v svoj delovni načrt: vodstvo in vzgojo naraščaja. Pokažite toplo in ljubeče srce za deklince svoje okolice, opozarjajte jih na lepa in vzvišena načela organizacije, na plemenitost življenja sploh. — Prepis zapisnika občnega zbora pošljite Osrednjemu vodstvu D. z. v Mariboru, Aleksandrova cesta 6.

Poslovanje je vsa pisarniška uprava, ki jo mora voditi vsaka edinica, katerekoli organizacije. Obsega razne zapisnike statistike, kroniko, korespondenco itd. Za vse to je treba potrebnega znanja. — Iz knjižice »Tajnik«, ki se dobiva pri Društveni nabavni zadrugi v Ljubljani, se more vsakdo naučiti, kako se vodijo občni zbori, seje, razgovori in razni zapisniki. Vsaka D. z. naj si čimprej nabavi vsaj eden izvod te velevažne knjižice in si po njej v kolikor je mogoče in potrebno, uredi svoje poslovanje. Odbornice, zlasti glavne funkcijonarke, pazljivo jo preštudirajte in se skušajte po njej ravnati. (»Tajnik stane po pošti Din. 13.—.)

Članarina je trdna moralna vez, ki priklepa člana na organizacijo, njeno delo, na njen red in njene zahteve. — Vsako dekle, ki je prava in redna članica D. z., bo tudi redno plačevala določeno letno članarino in s tem pokazala, da zna za svojo umsko in srčno izobrazbo nekaj žrtvovati. Zavedajte se tega in storite svojo dolžnost!

Osrednje vodstvo D. z. zbira razne dvogovore, kratke igrice, eno in dvodejanske; zveze jih bodo lahko proti malenkostni odškodnini dobivale za svoje sestanke. Nekatere zveze (ali tudi posamezne članice) imajo mogoče kaj podobnega v svojih arhivih; prosimo, da nam pošljejo v prepis. — Vsem zvezam bomo v posebni okrožnici sporočili, s čim jim moremo ustreči.

Kaj kupiš v Tiskarni sv. Cirila v Mariboru?

Tiskati daš lahko

knjige, vabila, cenike, kuverte, sploh vse, kar hočeš.

Kupiš lahko:

1. Vsakovrstni papir črtan in nečrtan za pisanje, pisma, ovijanje, risalni papir, kuverte, svileni in prešan papir za kinč, zvezke trdo in mehko vezane.
2. Peresa, svinčnike, radirke, črnilo, rudečilo, barve, ravnila, sploh vse pisarniške potrebščine.
3. Trgovske knjige vsake vrste.
4. Molitvenike, šolske učne knjige, vse zabavne knjige, povesti i.t.d.
5. Rožne vence, svetinjice, podobice, kipe presv. Srca Jez. in druge, podobe, slike, križe i.t.d. — Ako želiš kako reč, piši dopisnico in dobiš po pošti.

Denar naložite

najboljše in najvarnejše pri

Spodnještajerski ljudski posojilnici, r. z. z n. z. Maribor, Stolna 6

ki obrestuje po

8 ⁰/₁₀₀ in **10** ⁰/₁₀₀

oziroma po dogovoru.

Prosvetna zveza v Mariboru

Aleksandrova cesta 6/I.

(palača Zadružne gospodarske banke, nasproti frančiškanski cerkvi)

ima v zalogi in nudi včlanjenim društvom:

Poslovne knjige, malo in veliko garnituro (skupno 9 kosov), ki stanejo s poštnino 79 Din. ali 103.40 Din. Oddajajo se samó vse knjige skupaj, posameznih kosov ni dobiti.

Poslovnik prosvetne zveze, izvod po 6 Din. in poštnina. Poslovnik mora imeti vsako društvo, brez njega ni mogoče redno in smotreno poslovanje v društvu.

Društvena pravila, vzorna ali enotna, izvod po 2 Din. Nabavijo si naj ta pravila vsa ona društva, ki žele spremembo pravil in društva, ki se ustanove na novo.

Društvene članske izkaznice, kos po 50 par. Članske izkaznice so enotne za vsa društva, veljavne za triletno dobo. Vsak društveni član mora imeti člansko izkaznico, da se bo zavedal svoje pripadnosti k društveni družini in ne bo samo član po imenu, sicer pa ne izpolnjuje društvenih dolžnosti.

Društvene članske znake, kos po 10 Din., 12 kosov skupaj po 9 Din. Znaki so lični in prav okusno izdelani.

Poslovnik Dekliške zveze, izvod po 1 Din. Poslovnik je za pravilno in dobro poslovanje Dekliških zvez neobhodno potreben.

Za prosvetne okraje ima Zveza na razpolago **pregledniške pole** (brezplačno), posreduje nabavo **društvenih pečatov**, **nakup knjig za knjižnice** i.t.d. Včlanjena društva naj se obračajo na Zvezo po pojasnila in pomoč v vseh društvenih zadevah.

Tiskar: Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Predstavnik: Leo Brože, poslovodja v Mariboru.
— Urednik: Marko Kranjc, tajnik SLS. v Mariboru. — Izdajatelj: Prosветna zveza v Mariboru. Predstavnik: dr. Josip Hohnjec, nar. poslanec v Mariboru.